

roots
WANDELGIDS

De mooiste
WOESTIJN- &
BERGWANDELINGEN
van Nederland

**WANDEL
EN ONTDEK
HET AVONTUUR
VAN DE NATUUR**

Wie een bergwandeling wil maken, reist meestal af naar de Alpen of de Pyreneeën. En voor een tocht door de woestijn – dat hoor je mensen een stuk minder vaak zeggen – moet je het vliegtuig nemen naar bijvoorbeeld Afrika of het Midden-Oosten. Daar vind je nog uitgestrekte zandzeeën. Toch hoef je je paspoort niet in te pakken voor het avontuurlijke buitengevoel. Ook in het vlakke en natte Nederland vind je namelijk ‘bergen’ en ‘woestijnen’.

Nederland is namelijk rijk aan zandverstuivingen, die ook wel Atlantische woestijnen worden genoemd. Op Europese schaal gezien ligt ca. 90 procent van deze binnenlandse woestijnen in Nederland. En als je een wandeling maakt over bijvoorbeeld het Kootwijkerzand of het Hulshorsterzand, dan ervaar je dat de omstandigheden hier soms buitenlands zijn.

Temperatuurverschillen van 50 graden komen voor: van vorst in de nacht tot extreme hitte in de middag.

En dankzij geologische krachten en schuivende gletsjers in de voorlaatste ijstijd, die enorme hoeveelheden zand en steen omhoog duwden, heeft Nederland ook bergen en bulten. Niet zo hoog als in Zwitserland of Oostenrijk, maar als je op de top van 78 meter hoge Archemerberg staat, dan is het uitzicht rondom zo riant dat je onmiskenbaar het berggevoel ervaart. Hetzelfde beleef je op het Vuurboetsduin op Vlieland en natuurlijk in het heuvelland van Zuid-Limburg.

De redactie van Roots heeft 17 wandelingen uitgekozen die je een vleugje buitenlandgevoel geven in Nederland. En langs de route beschrijven we de natuurhotspots die een stop waard zijn. De koffers mogen thuisblijven, de dagrugzak kan om. Vergeet geen water mee te nemen, zelfs in de Hollandse woestijn is het soms lastig oriënteren. En dat is dan weer het voordeel van een bergtop: daar verdwaal je zelden. Hooguit in de fraaie vergezichten.

We wensen je veel wandelplezier.

Redactie Roots

DIGITAAL

De verschillende wandelingen in dit boek zijn ook digitaal te downloaden (voor gps en mobiels) via onze site rootsmagazine.nl/rootswandelroutes. Hier kun je eventueel ook printjes maken van topografische kaarten met de route erop. Omdat natuur in beweging blijft en er her en der ook gebouwd wordt, kun je hier ook de laatste ontwikkelingen van de wandelroutes blijven volgen en zelf aangeven.

INHOUD

WANDELINGEN

- 01** Vlieland (11,9 km) ..... Pag. 08-13
- 02** Helderse Vallei (11,7 km) ..... Pag. 14-19
- 03** Hulshorsterzand & Beekhuizerzand (14,5 km) Pag. 22-27
- 04** Lemelerberg & Archemerberg (14,3 km) ..... Pag. 28-33
- 05** Tankenberg bij Oldenzaal (15,8 km) ..... Pag. 38-43
- 06** Soesterduinen (12,6 km) ..... Pag. 44-49
- 07** Kootwijkerzand (13,4 km) ..... Pag. 52-57
- 08** Markelose bulten (13,5 km) ..... Pag. 58-63
- 09** Lochemse Berg (13,8 km) ..... Pag. 68-73
- 10** Wekeromse Zand (14,2 km) ..... Pag. 74-79
- 11** Laarsenberg & Grebbeberg (8,2 km) ..... Pag. 82-87
- 12** Stuwwal Doorwerth (16 km) ..... Pag. 88-93
- 13** Sint-Jansberg bij Plasmolen (14,1 km) ..... Pag. 98-103
- 14** Duinen van Zoutelande (11 km) ..... Pag. 104-109
- 15** Sint-Pietersberg (12,7 km) ..... Pag. 112-117
- 16** Heuvelland rond Wijlre (11,7 km) ..... Pag. 118-123
- 17** Limburgs Gulpdal (15,4 km) ..... Pag. 124-129

BUITENBEENTJES

- Woestijndieren ..... Pag. 34-37
- Bergbewoners ..... Pag. 64-67
- Eilandbewoners ..... Pag. 94-97
- Woestijnplanten ..... Pag. 130-133

EEN VLEUGJE BUITENLANDGEOVOEL

- De toppers van Nederland ..... Pag. 136-143
- De 20 mooiste zandverstuivingen ..... Pag. 144-151
- 10 verrassende eilanden ..... Pag. 152-159

01

VLIELAND

- 8 OF 11,9 KM -

DE KALME HARTSLAG VAN VLIELAND

De ultieme microvakantie is een dag wandelen op een Waddeneiland. Op Vlieland bijvoorbeeld. Ochtendboot heen, avondboot terug. Dat klinkt als Japans gehaast, maar het is heerlijk. Hoogtepunt onderweg: het uitzicht vanaf Vuurboetsduin.

01 VLIELAND

Noordzee

0 500 m

Grijze zeehond **A**

Grijze zeehonden werpen hun jongen in de winter. Dit doen de vrouwtjes op zandplaten langs de kust. Bij de geboorte hebben de pups een dikke, witte vacht die hen beschermt tegen de kou. Hun vacht dient ook als camouflagepakje; met hun witte vacht vallen ze immers niet op in gebieden waar sneeuw en ijs liggen.

Vuurboetsduin **B**

Vuurboetsduin is letterlijk en figuurlijk een hoogtepunt op Vlieland. Met ruim 40 meter boven NAP is het zelfs het hoogste punt van de provincie Friesland. Ruim honderd traptreden en nog een stijgend zandpaadje brengen je naar de duintop en de voet van de vuurtoren, waar je een waanzinnig uitzicht hebt.

START- EN EINDPUNT: veerbootterminal Rederij Doeksen, Havenweg 8, Oost-Vlieland (FR).

OV: vanaf station Leeuwarden trein naar Harlingen-Haven. De veerbootterminal waar de boot naar Vlieland vertrekt is op loopafstand van het station.

PARKEREN: auto's zijn niet toegestaan op Vlieland. Rondom de haven van Harlingen zijn diverse parkeerterreinen, zie: parkerenbijharlingen.nl.

HORECA: in het dorp Vlieland-Oost diverse horeca, oostvlie.nl, stortemelk.nl/de-bolder, badhuys.com.

HONDEN: aangelijnd toegestaan.

1. Vanaf de veerbootterminal **RD** langs VVV-kantoor Lutinelaan in. Na ca. 25 m **RA**, Loodsenpad. Volg pad met scherpe bocht naar links. Houd rechts aan, negeer weg naar links. Na ca. 15 m buigt de weg naar links, houd hier rechts aan en volg klinkerpad **ri**. bos. Ga langs houten slagboom bospad op.

2. Op Y-splitsing rechts aanhouden. Je passeert een bankje en volg pad met bocht naar links. Je passeert weer een bankje en dan kom je uit bij een asfaltweg. Steek deze **RD** over en vervolg bospad. Op Y-splitsing **RA**. Op T-splitsing **LA**.

3. Op kruising van bospaden **RD**. Volgende kruising **RD** (rechts op de heuvel staat een uitkijktoren). Sla 1ste pad **LA**. Op T-splitsing **RA**.

4. T-splitsing **LA**. Houd links aan en na 40 m **RA** ruitpad in (paaltje met hoefijzer-markering). Dit zandpad komt uit op een schelpenpad, ga **RA**.

5. Op klinkerweg bij **PS 23220 RD** smal paadje volgen. Duin over en na paaltje met geel-rode markering van 'Waddenwandelen' schuin naar rechts. Dan volgt een klein heuveltje en houd je links aan. Bij volgend paaltje geel-rode markering **LA** en dan **RA** (geel-rode markering) door begroeiing duin op.

Wandel door de duinen naar het strand. Eenmaal op het strand ga je **LA**. Na strandpaviljoen Oost (hier is de eerste duinopgang) tweede duinopgang nemen (iets voor paal 53). Na een steile klim daal je weer af.

6. Op Y-splitsing **LA** (rechts is terrein van camping Stortemelk). Volg pad rechts om graslandje Oostervallei. Op schelpenpad **RA**, na ca. 600 m (voorbij hekwerk camping) op vijfsprong 1ste bospad **RA**. Bospad buigt scherp naar links, kort daarna **RA**.

7. Op brede klinkerweg **LA** (ga **RA** voor horeca van camping Stortemelk). Op asfaltweg bij **PS 23218 RA**

BUITENBEENTJES

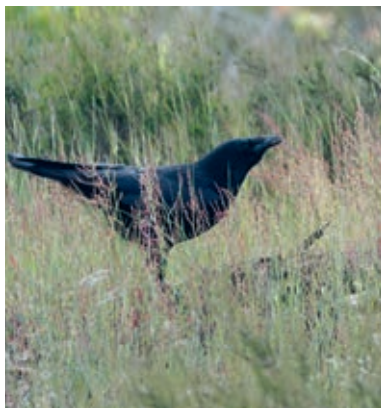
BERGBEWONERS

Natuurlijk is Nederland geen land met hoge bergtoppen. Toch heb je wel degelijk een paar heuse toppen, waaronder de Vaalserberg, maar ook hellingen en diepe duindalen en unieke natuurplekken als de Pietersberg. Deze 9 diersoorten kun je juist hier aantreffen.

1 MUURHAGEDIS

Muurhagedissen zijn echte zoonabidders. Vanuit het zuiden via de Maasvallei hebben ze Zuid-Nederland weten te bereiken. Beide geslachten hebben een eigen territorium. Ze vormen vaak koppeltjes en leven dan een tijdje bij elkaar. Na de voortplanting gaan ze ieder hun eigen weg. Aan het einde van het voorjaar legt het vrouwtje haar eitjes. De zonnewarmte zorgt ervoor dat ze uitkomen. De jonge hagedisjes, die aan het einde van de zomer worden geboren, moeten maken dat ze weggelopen vanwege kannibalisme.

2 RAAF

Hoor je een diep rollend 'crock-crock-crock'-geluid in de lucht, dan vliegen er raven over. Met een lengte van 74 cm zijn ze onze grootste kraaiachtigen. Je herkent ze aan hun wigvormige staart en enorme snavel. Het gaat verbazingwekkend goed met de ravenpopulatie: ze zijn weer in alle provincies te zien. Raven zijn magnifieke vliegers die zich in de baltsvlucht bijna helemaal omdraaien. Ze eten alles, onder meer aas, diverse zaden en vruchten, insecten en gewervelden tot de grootte van een konijn.

← 3 OEHOE

Het gaat goed met de oehoe, die zo groot is als een buizerd. Sinds 2012 zit het aantal broedende oehoes flink in de lift; jaarlijks neemt hun populatie toe met 20 procent ten opzichte van het voorgaande jaar. Kwam de aanwas in eerste instantie vanuit Duitsland en België binnen, de laatste tien jaar verspreiden ook hun nakomelingen zich over het land. Voornamelijk in Limburg en Brabant, maar deze uil is ook al goed vertegenwoordigd in Gelderland, Overijssel en Drenthe.

4 TONGVAREN

De winterharde tongvaren was voorheen vrij zeldzaam, maar neemt de laatste jaren in aantal toe. De grote bladeren zijn niet ingesneden en hebben de vorm van lange tongen. De varens staan vaak op vochtige plaatsen in de stad op oude muren langs beken, kanalen en grachten, maar je vindt de soort ook in de hellingbossen op wat vochtiger plekken, en dan vaak in de buurt van rottend hout, bijvoorbeeld van een omgevallen boom. Aan de onderkant van de bladeren zijn streepvormige sporangiën te zien.

5 ROESJE

Het roesje is een nachtvlindersoort uit de familie van de uilen die overwintert als vlinder in mergelgrotten en bunkers, maar ook gewoon op zolder. De naam 'roesje' is ontleend aan de roestkleurige vlekken op de vleugels. Zodra de temperatuur weer hoger wordt, komen ze tevoorschijn. Ze zoeken voedsel op de bloemen van de klimop, en later in het jaar ook op overrijpe bramen en bessen van de Gelderse roos. Deze soort kan in alle maanden van het jaar worden waargenomen.

---

6 ZWARTE ROODSTAART

De zwarte roodstaart is een zangvogel die van nature leeft in rotslandschappen en steengroeves. Een versteende omgeving lijkt daarop, vandaar dat hij ook te vinden is op rangeer- en industrieterreinen met rommelige hoekjes. Zijn zang begint met hoge, stijgende noten, gevolgd door een heel apart geknars: net of hij kiezelsteentjes over elkaar wrijft. Een ander kenmerk van deze vogel is dat hij zijn oranje-rode gekleurde staart vaak nerveus op en neer beweegt. Je vindt hem vooral in het oosten en zuid-oosten van Nederland en breed verspreid in België.

7 HARKWESP

Deze grote graafwesp (15-22 mm) komt van juni tot en met september voor op schrale zandgronden en kustduinen. Hij maakt zijn nestje in een glooiende, schaars begroeide helling van los zand. De larve wordt door de moeder gevoed met in totaal 40-50 dagen of (zweef)vliegen. Na elk bezoek 'harkt' ze de ingang van het nest weer netjes dicht. Hiervoor heeft ze speciale doortjes aan de poten. Zelf voeden de volwassen wespen zich met nectar van het jakobskruiskruid en watermunt.

---

8 BOSWITJE

Het boswitje is een fragiel wit vlindertje met smalle, ovale vleugels; de vleugels zijn aan de uiteinden sterk afgerond. Bij het mannetje is de vlek in de voorvleugelpunt donkergrijs tot zwart, bij de vrouwtjes lichtgrijs tot wit. Als je ze ziet fladderen lijken het wel ienienie kleine vliegende feeën. Ze komen voor op de hellingen van de Sint-Pietersberg, het uiterste zuidpuntje van Limburg. Je maakt vooral kans langs het wandelpad omhoog naar de meest zuidelijk gelegen kalkgraslandjes vanaf D'n Observant.

9 SOLDAATJE

De bloemen van deze mooie, wit-paars gekleurde orchidee lijken in close-up wel op een mannetje met een helmpje op, vandaar de naam 'soldaatje'. De plant is ook herkenbaar aan de paarsige haartjes die op de bloem groeien. In Nederland is het soldaatje ontzettend zeldzaam; het wordt eigenlijk alleen in Zuid Limburg gevonden, onder andere op de Pieterberg, maar ook in in de duinen op kalkgraslandjes.